

## **ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З СУДОВО-МЕДИЧНИМИ ЗАКЛАДАМИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ**

**Юсупов В.В.**, докторант НАВС, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Судова експертиза відіграє суттєву роль при розслідуванні будь-якого кримінального провадження, виступає як одне з джерел доказів у судовому процесі. Судово-медичній експертизі надається виключне значення у кримінальних провадженнях щодо вбивства, зґвалтування, нанесення тілесних ушкоджень, при транспортній травмі тощо. Тому актуальним є питання взаємодії органів досудового розслідування з судово-медичними закладами, зокрема щодо історичного становлення відповідної співпраці.

До революційних подій 1917 р. судово-медична служба входила у склад Міністерства внутрішніх справ і тісно пов'язувалася з адміністративним апаратом губернських управлінь. Після революції судово-медичні підрозділи передані до відомства охорони здоров'я.

В Україні у період національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. форми роботи судово-медичної експертизи намагалися пристосувати до напрямів діяльності державних органів. Розроблювалися низка проектів нормативних документів з реорганізації судово-медичної служби, її взаємодії з органами слідства і суду, однак жоден з них не було втілено у життя.

Реальна організація судово-медичної експертизи в Україні почалася в 1919 р., коли у Києві при Наркоматі охорони здоров'я був створений відділ медичної експертизи. Відділ засновано у березні 1919 р., а першим керівником, який був і його засновником, став К.П. Сулима. У 1923 р. у НКОЗ УСРР засновано головну судово-медичну інспектуру при організаційному відділі, а далі – інспектуру

виокремлено у самостійну частину. У цьому році у системі судово-медичної інспектури НКОЗ УСРР працювало 80 експертів.

У розвитку судово-медичних закладів відіграли важливу роль медичні факультети та університети. Зокрема, після запровадження обов'язкового проведення розтину трупів з 1842 р. вони надсилалися на кафедри судової медицини. На початку XX ст. кафедри судової медицини на території України існували у Київському університеті Святого Володимира, Харківському, Новоросійському та Львівському університетах.

До обов'язків українських кабінетів науково-судової експертизи, відкритих у 1914 р., входила участь в оглядах трупів. У кабінетах були хімічні відділення. Фактично у них досліджувалися такі біологічні об'єкти: волосся, кал, кров.

У подальшому в 1924 р. НКЮ, НКОЗ та НКВС УСРР прийняли спільну Інструкцію про розмежування діяльності кабінетів НСЄ, судово-хімічних лабораторій при губернських відділах здоров'я та реєстраційних бюро при органах карного розшуку. Відповідно до неї в Кабінети НСЄ НКЮ повинні підлягати: 1) всі без виключення об'єкти, які підлягали дослідженню за допомогою фотографії, мікрофотографії і дактилоскопії, з метою ідентифікації особи та знарядь злочину; 2) об'єкти, які підлягали судово-медичному (мікроскопічному або мікрохімічному) дослідженню (плями крові, плями сперми і т. ін.) і 3) волосся, кістки та інші частини трупа на предмет вирішення відповідних питань.

У 1920-1930-х рр. в УСРР судово-хімічні лабораторії проводили дослідження: нутрощів на отрути, присутність або відсутність в підозрюваних плямах слідів крові, сперми, калу і т. ін., волосся. Робота над дослідженнями речових доказів в більшості випадків була роботою не просто медичною, а роботою в галузі судової хімії, так як судовий медик і починав і закінчував свою роботу за завданнями суду і слідства, на їх матеріалі і під їх контролем.

З 1930-х рр. завідувачі та викладачі кафедр судової медицини в українських медичних навчальних закладах виконують не лише

навчально-наукову, але й практичну роботу щодо проведення судово-медичних експертиз. Відбувається об'єднання кафедр з судово-медичними службами, об'єднання теорії з практикою. Участь працівників кафедр судової медицини у практичній діяльності підвищувало якість виконуваних експертиз, а можливість використання емпіричного експертного матеріалу покращувало і насичувало викладання.

До війни 1941-1945 рр. в СРСР не існувало військової судово-медичної експертизи, а відповідну експертизу згідно з постанов військових слідчих проводили цивільні судово-медичні експерти. На початку війни у 1941 р. у діючій армії функціонували армійські і фронтові паталого-анатомічні лабораторії. До їх складу входило по одному судово-медичному експерту. Мізерна кількість таких фахівців унеможливлювала виконувати зростаючий обсяг судово-медичних досліджень. У зв'язку з цим виникла необхідність створення самостійної судово-медичної експертизи Армії та Флоту. Під керівництвом українського судового медика Ю.С. Сапожникова 21 жовтня 1943 р. така служба була організована, а саме створено Центральну судово-медичну лабораторію наркомату оборони СРСР. У складі цієї лабораторії починає функціонувати криміналістичне відділення. Після закінчення війни багато судових медиків залучалося для встановлення обставин подій, пов'язаних з війною 1941-1945 рр., ідентифікації загиблих.

У 1949 р. заклади судово-медичної експертизи виокремлено у самостійну групу – Бюро судово-медичної експертизи.

Виокремлення судово-медичної експертизи в окрему групу спонукало прийняття у 1951 р. наказу МОЗ СРСР № 643, яким на місцях існуюча судово-медична експертиза закладів охорони здоров'я була реорганізована у бюро судово-медичної експертизи. Таким чином при МОЗ УРСР було утворено Республіканське бюро судово-медичної експертизи. Це покращило взаємодію органів досудового розслідування з судово-медичними закладами під час розслідування злочинів.

Нині судово-медичні експертизи проводяться у спеціалізованих судово-експертних установах МОЗ України, систему яких формують окремі ланки. Головною ланкою судово-медичних експертних установ є Державна установа «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України». Йому підпорядковані обласні й міста Києва бюро судово-медичної експертизи, до складу яких входять і районні (міжрайонні відділення) судово-медичної експертизи. Головне, обласні та Київське міське бюро судово-медичної експертизи є державними спеціалізованими установами, що входять до структури закладів охорони здоров'я України.